

Η Καύση των νεκρών. Η παραβίαση της Ιερότητας του ανθρωπίνου Σώματος.

Γράφει ο Αρχιμανδρίτης Θεόφιλος Λεμοντζής, Δρ. Θεολογίας.

Τα τελευταία χρόνια πολύς λόγος γίνεται για την καύση των νεκρών. Οι θιασώτες της καύσης των νεκρών αγωνίζονται για την καθιέρωσή της, επικαλούμενοι λόγους έλλειψης χώρου, λόγους υγιεινής και λόγους συναισθηματικούς. Συχνά τους συναντούμε στα Μέσα μαζικής ενημέρωσης να προσπαθούν να μας πείσουν για τα πλεονεκτήματα της καύσης, έναντι της ταφής.

Η πρακτική της καύσης των νεκρών συναντάται σε ανατολικά θρησκευόμενα όπως τον Ινδουισμό. Εκεί το σώμα δεν έχει κάποια ιδιαίτερη αξία. Αντίθετα ταυτίζεται με τον πόνο και την φθορά καθώς ο άνθρωπος με το θάνατο του απελευθερώνεται από την καταδυνάστευση του υλικού σώματος. Γι' αυτά τα θρησκευόμενα ο πόνος ταυτίζεται με την ύλη. Ο άνθρωπος βρίσκεται δεσμευμένος σ' έναν διαρκή κύκλο γεννήσεων και επαναγεννήσεων. Ο άνθρωπος καλείται ν' αποδεσμευθεί από την τροχιά αυτού του κύκλου και να εισέλθει στο νιρβάνα που ταυτίζεται με την απελευθέρωση από την καταδυνάστευση της υλικής μας φύσεως. Κατά τη διάρκεια των αλλεπάλληλων μετενσαρκώσεων, ο άνθρωπος αποβάλλει την υλική του φύση η οποία ταυτίζεται με τον πόνο¹.

Η ταφή των νεκρών είναι πρωταρχικό σημείο στην αναγνώριση της θρησκευτικής συνείδησης των ανθρώπων. Η ταφή διαφοροποιεί τον έλλογο άνθρωπο από τα λοιπά έμβια όντα, αλλά και από την άλογη δημιουργία και τον αναδεικνύει όν με θρησκευτική συνείδηση. Έτσι, η ταφή, αντίθετα με την καύση, συμπλέει με την φύση και εκφράζει την παράδοση του σώματος στις συνθήκες της φύσεως. Στην περίπτωση της καύσεως, το σώμα εκτίθεται στη βιαιότητα των στοιχείων της φύσεως ή στην αδηφάγο μανία της τεχνολογίας. Κατά τη χαρακτηριστική έκφραση ενός διορατικού γέροντα, η καύση των νεκρών συνιστά πολιτισμένη ανθρωποφαγία και ταυτόχρονα αποτελεί και σύμβολο του σύγχρονου μηδενισμού².

Με την καύση των νεκρών υποτιμάται ή υλη και κατά συνέπεια είναι έμμεση αποδοχή όλων εκείνων των γνωστικών αιρέσεων των πρώτων αιώνων που απέρριπταν την ιερότητα του υλικού σώματος. Οι Μανιχαίοι υποστήριζαν ότι το υλικό σώμα ταυτίζεται με το κακό και ότι είναι προορισμένο να καταδικασθεί³.

Στον Χριστιανισμό η υλική μας φύση, το υλικό μας σώμα, δεν είναι η πηγή του πόνου. Πηγή του πόνου και παθών μας είναι η αμαρτία. Δια της αμαρτίας εισήλθε στον κόσμο η φθορά και ο θάνατος. (Ρωμ. 5,12). Πριν το προπατορικό αμάρτημα, ο άνθρωπος δεν καταδυναστεύετο από την αμαρτία και κατά συνέπεια ήταν ελεύθερος από τον πόνο, τη φθορά και το θάνατο. Η ύλη δημιουργήθηκε από το Θεό (Γεν. 1,1). Το υλικό μας σώμα δημιουργήθηκε από τον Θεό (Γεν. 2,7), εξ ούκ όντων (Β' Μακ. 7,28), όχι από κάποια προϋπάρχουσα ύλη, αλλά εκ του μηδενός. Αυτό δεν σημαίνει μόνο ότι δημιουργήθηκαν από το μηδέν αλλά και ότι η ουσία των υλικών μας σωμάτων είναι διαφορετική από την ουσία του Θεού. Γι' αυτό το λόγο δεν πρέπει να ειδωλοποιείται και να προσκυνείται ως Θεός. Ο Θεός είναι άκτιστος και άναρχος. Αντίθετα η ύλη είναι κτιστή, δημιούργημα του Θεού. Το σώμα μας δεν είναι η φυλακή της ψυχής, δεν είναι μέσο καταδυναστεύσεως και υποδούλωσης της ψυχής μας, αλλά ναός του Αγίου Πνεύματος. «Η ούκ οίδατε ότι το σώμα υμών ναός του εν υμίν Αγίου Πνεύματος εστί, ου έχετε από Θεού και ούκ εστέ εαυτών» (Α' Κορ. 6,19), αναφέρει ο Απόστολος Παύλος τονίζοντας την μεγάλη ιερότητα του ανθρωπίνου σώματος. Το ονομάζει ναό του Αγίου Πνεύματος και με αυτό

τον τρόπο μας διδάσκει να το σεβόμαστε από την έναρξή του μέσα στην μήτρα έως και του θανάτου.

Η ψυχή περιφρουρείται μέσα στο σώμα που το μεταμορφώνει σε ναό. Το σώμα που διαφυλάσσει τον θησαυρό της ψυχής δεν είναι φυλακή. Ένα σώμα όμως που εν ζωή δεν το σεβασθήκαμε, ούτε καν φιλόζωα το διατηρήσαμε, που βιολογικά μεν το περιποιηθήκαμε στα εργαστήρια, ουσιαστικά όμως το καταστρέψαμε στην πρακτική της ζωής, ένα σώμα που και η ίδια η ψυχή μας το αγνόησε, και αντί μαζί του να επιτελέσει τον ιερουργικό σκοπό της, ικανοποίησε τις φιλήδονες τάσεις της και τις αμαρτωλές διαθέσεις της, και μάλιστα με την αποδοχή και την νομική κάλυψη της κοινωνίας, αυτό το σώμα είναι εύκολο αυτή η κοινωνία και ψυχή να θέλουν να το κάψουν για να ολοκληρώσουν το έργο τους και να εξαφανίσουν την ασέβειά τους.

Μόλις ο άνθρωπος πεθάνει, το σώμα γίνεται λείψανο. Τότε αυξάνει και ο σεβασμός μας σ' αυτό. Το λείψανο αποτελεί την ανάμνηση μίας ιερουργίας, που μέσα του επιτελείτο – της σωτηρίας της ψυχής – και την υπόμνηση μίας άλλης που τώρα «αγνώστως» συνεχίζεται έξω από αυτό – της δόξης της ψυχής .

Το σώμα δεν περιμένει την καταστροφή του, αλλά την «ετέρα μορφή» του, (Μάρκ. 16,12), την αναμόρφωσή του «εις το αρχαίον κάλλος». Αυτή είναι η αιτία που η Εκκλησία προσεγγίζει το σώμα με ιδιαίτερο σεβασμό και αισθήματα ιερά. Δεν καίμε τους ναούς, πολλώ δε μάλλον τους έμψυχους ναούς⁴.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός μας λέγει: «Σέβομαι λοιπόν την ύλη και τη θεωρώ σαν κάτι ιερό και την προσκυνώ, μια και μέσω αυτής συντελέστηκε η σωτηρία μου, και τη σέβομαι όχι ως Θεό, αλλά ως κτίσμα γεμάτο θεία ενέργεια και χάρη»⁵. Η ύλη είναι κάτι το ιερό. Αυτό δεν σημαίνει ότι την προσκυνούμε ως Θεό, διότι τότε οδηγούμαστε στην ειδωλολατρία, αλλά την σεβόμαστε και την χρησιμοποιούμε σύμφωνα με το θέλημα του Θεού και τούτο διότι δημιουργήθηκε από τον ίδιο το Θεό, αλλά και επίσης διότι, δια της προσλήψεώς της από τον Θεό συντελέστηκε η σωτηρία μας. Ο Λόγος «σαρξ εγένετο» (Ιωάν. 1,14) και δια της

ενανθρωπήσεως, ο Λόγος του Θεού προσέλαβε υλικό σώμα και ανακαίνισε, ζωοποίησε, αγίασε, θέωσε, καταξίωσε την υλική μας φύση.

Με την ενανθρώπιση του Υιού και Λόγου του Θεού (Ιωάν. 1,14), η ύλη ανακαινίζεται. Ο Θεός Λόγος προσέλαβε ανθρώπινη ψυχή και υλικό σώμα, όπως αναφέρει ο Απόστολος Παύλος: «ού γαρ δήπου αγγέλων επιλαμβάνεται, αλλά σπέρματος Αβραάμ επιλαμβάνεται. Όθεν ώφειλε κατά πάντα τοις αδελφοίς ομοιωθήναι, ίνα ελεήμων γενηται και πιστός αρχιερεύς τα προς τον Θεόν, εις το ιλάσκεσθαι τας αμαρτίας του λαού» (Εβρ. 2, 16-17), και επίσης «επει ούν τα παιδιά κεκοινώνηκε σαρκός και αίματος, και αυτός παραπλησίως μετέσχε των αυτών, ίνα δια του θανάτου κατάργηση τον το κράτος έχοντα του θανάτου, τουτεστί τον διάβολον» (Εβρ. 2, 14).

Το γεγονός της Μεταμορφώσεως υπογραμμίζει την σπουδαιότητα που έχει το ανθρώπινο σώμα. Η Μεταμόρφωση αποτελεί την τέλεια καταξίωση του αισθητού και της ύλης. Στο όρος Θαβώρ, η δόξα της θεότητας, εξαιτίας της θείας ενσαρκώσεως, φανερώθηκε ως δόξα και κάλλος του σώματος, δόξα και κάλλος της κτίσεως, που ως «δοχείο», δέχεται την ενέργεια του Θεού. Ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός αναφέρει ότι «προσκυνώ πάντα ναόν Θεού άγιον και πάν εφ' ώ Θεός ονομάζεται ού δια την αυτών φύσιν, αλλ' ότι θείας ενεργείας εισί δοχεία»⁶.

Μετά τη Σταύρωση το Πανάγιο Σώμα του Κυρίου μας δεν κήκε από τον Ιωσήφ τον Αριμαθαίας και τον Νικόδημο, αλλά ενταφιάστηκε με ιδιαίτερη τιμή αφού το ενετύλιξαν με καθαρά σινδόνη, «και λαβών το σώμα ο Ιωσήφ ενετύλιξεν αυτό σινδόνη καθαρά και έθηκεν αυτό εν τω καινώ μνημείω ο ελατόμησεν εν τη πέτρα και προσκυλίσας λίθον μέγαν τη θύρα του μνημείου απήλθεν» (Ματθ. 28,59-60). Η Ανάσταση του Χριστού δεν ήταν απλά ανάσταση του πνευματικού Του στοιχείου όπως υποστηρίζουν κάποιοι αιρετικοί⁷, αλλά αναστήθηκε πραγματικά ο Χριστός μαζί με το υλικό του σώμα το οποίο έγινε βέβαια άφθαρτο. Το Πανάγιο Σώμα Του «διαφθοράν ουκ οίδεν», όπως ψάλλουμε στον περίφημο κανόνα το βράδυ της Μεγάλης Παρασκευής, αλλά αφθαρτοποιήθηκε. Ο Πανάγιος τάφος στον οποίο ενταφιάστηκε, από τόπος θρήνου έγινε «όλβιος» και

ζωηφόρος, από σκοτεινός έγινε φωτεινός μετά τον ενταφιασμό του Κυρίου μας.

Η σωτη

ρία δεν απευθύνεται μόνο στην ψυχή του ανθρώπου, αλλά και στο σώμα του, το οποίο πιστεύουμε ότι θ' αναστηθεί. «Προσδοκώ ανάστασιν νεκρών» ομολογούμε στο Σύμβολο της Πίστεως. Αυτό είναι ένα μέγα μυστήριο το οποίο το παρουσιάζει ο Απόστολος Παύλος ως εξής: «Ιδού μυστήριον υμίν λέγω, πάντες μεν ου κοιμησόμεθα, πάντες δε αλλαγησόμεθα, εν ατόμω, εν ριπή οφθαλμού, εν τη εσχάτη σάλπιγγι, σαλπίσει γάρ, και οι νεκροί εγερθήσονται άφθαρτοι, και ημείς αλλαγησόμεθα. Δεί γαρ το φθαρτόν τούτο ενδύσασθαι αφθαρσίαν και το θνητόν τούτο ενδύσασθαι αθανασίαν. Όταν δε το φθαρτόν τούτο ενδύσεται αθανασίαν, τότε γενήσεται ο λόγος ο γεγραμμένος. Κατεπόθη ο θάνατος εις νίκος. Πού σου, θάνατε, το κέντρον; Πού σου άδη το νίκος;». (Α' Κορ. 15, 51-55).

Ο σωματικός θάνατος είναι διάσπαση αρμονίας, διακοπή της συλλειτουργίας ψυχής και σώματος, πρόσκαιρος χωρισμός της ψυχής από το σώμα μέχρι τη Δευτέρα Παρουσία του Κυρίου. Η ανθρώπινη σάρκα νεκρώνεται, φθείρεται, ούτε διαλύεται, διότι ο Θεός την δημιούργησε πνευματική. Περιμένει το «κέλευσμα» (παράγγελμα) του Χριστού κατά τη Δεύτερη Παρουσία Του (Α' Θεσ. 4,16), για να ξαναενωθεί με το αναστημένο σώμα ώστε να ζήσει αιώνια μαζί του.

Ο Απόστολος Παύλος αναφέρει ότι «ει γάρ πιστεύομεν ότι Ιησούς απέθανε και ανέστη, ούτω και ο Θεός τους κοιμηθέντας δια του Ιησού άξει σύν αυτώ». (Α΄ Θεσ. 4,14). Εφόσον αναστήθηκε ο Ιησούς πραγματικά άνοιξε και σε εμάς τον δρόμο για να βιώσουμε και την δική μας ανάσταση. Αυτό είναι το περιεχόμενο της ελπίδας μας διότι «ελπίζω» στο Χριστό δεν σημαίνει ότι έχω απλά ένα προαίσθημα για αισιόδοξη έκβαση των πραγμάτων, αλλά σημαίνει αναμένω, την εκπλήρωση των επαγγελιών του Θεού.

Οι νεκροί δεν είναι «πεθαμένοι», αλλά κεκοιμημένοι. Τοποθετούνται με σεβασμό στον τάφο, στραμμένοι προς ανατολάς με την προσδοκία της αναστάσεώς τους. Η Εκκλησία συνειδητά αρνείται τον όρο «νεκροταφεία» και επιμένει στον όρο «κοιμητήρια». Και το κάνει αυτό όχι για λόγους ψυχολογικούς, αλλά για πνευματικούς. Νεκρός δεν σημαίνει τελειωμένος (που έχει τελειώσει), αλλά τετελειωμένος (που έχει τελειωθεί). Τέλος δεν σημαίνει λήξη, αλλά τελείωση. Τα οστά των νεκρών αποτελούν ανάμνηση της παρελθούσης ζωής τους, ενθύμηση της παρούσης κατάστασης τους, αλλά και υπόμνηση της μελλούσης προοπτικής μας. Αυτά με κανένα νόμο δεν καίγονται⁸⁸.

Στον Χριστιανισμό το υλικό σώμα του ανθρώπου δεν καταδικάζεται, αλλά εξαγιάζεται. Δεν υποτιμάται, αλλά ανυψώνεται. Δεν καταστρέφεται, αλλά σώζεται. Δεν αποβάλλεται, αλλά θεώνεται. Αγιάζεται, φωτοδοτείται όπως συνέβη στο σώμα του Κυρίου μας, κατά την Μεταμόρφωσή Του, αν και πεθαίνει θ΄ αναστηθεί όπως συνέβη με την ανάσταση του Κυρίου μας, δεν υποβιβάζεται, αλλά ανυψώνεται όπως αναλήφθηκε ο Κύριος μας και εκάθισεν εν δεξιά του Πατρός.

Η υπεράσπιση της καύσεως των νεκρών είναι μία έμμεση απόρριψη της τιμής και προσκύνησης των ιερών λειψάνων. Ουσιαστικά οι υπέρμαχοι της καύσης αρνούνται ότι η τιμή και η προσκύνηση αποτελεί ένα ουσιαστικό γνώρισμα της ορθόδοξης πνευματικής ζωής. Η υπεράσπιση της καύσης των νεκρών, αποτελεί έκφραση και μία πτυχή της εικονομαχικής κακοδοξίας. Οι εικονομάχοι δεν εστρέφοντο μόνο εναντίον της προσκύνησης των ιερών εικόνων, αλλά και της προσκύνησης των

ιερών λειψάνων. Άλλωστε η εικονομαχία δεν ήταν τίποτε άλλο παρά αναβίωση της μανιχαϊστικής κακοδοξίας.

Η Έβδομη Οικουμενική Σύνοδος (787) στον δογματικό Όρο της, μεταξύ των άλλων αναφέρει: «Τους ούν τολμώντας ετέρως φρονεῖν ἢ διδάσκειν ἢ κατὰ τους εναγείς αιρετικούς τας εκκλησιαστικός παραδόσεις αθετεῖν και καινοτομίαν τινά επινοεῖν ἢ αποβάλλεσθαι τι εκ των ανατεθειμένων τη εκκλησία ευαγγέλιον ἢ τύπον του σταυρού ἢ εικονικήν αναζωγράφησιν ἢ ἅγιον λείψανον μάρτυρος, ἢ επεινοεῖν σκολιώς και πανούργως προς το ανατρέψαι ἐν τι των ενθέσμων παραδόσεων της Καθολικής Εκκλησίας ἐτι γε μην ως κοινοίς χρήσθαι τοις ιεροίς κειμηλίοις ἢ τοις ευαγέσι μοναστηρίοις, επισκόπους μεν ὄντας ἢ κληρικούς καθαιρείσθαι προστάττομεν, μονάζοντας δε ἢ λαϊκούς της κοινωνίας αφορίζεσθαι»⁹.

Η χριστιανική λατρεία είναι πνευματική και λογική. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι περιφρονεί και απομακρύνει το υλικό στοιχείο. Τα υλικά και αισθητά σημεία αποτελούν στα μυστήρια το απαραίτητο εξωτερικό και φυσικό στοιχείο για τη μετάδοση της αόρατης χάρης του Θεού. Την ενότητα του υλικού και πνευματικού στοιχείου στη λατρεία, τη θεσμοθέτησε ο ίδιος ο Ιησούς Χριστός. Αυτό το βλέπουμε στον άρτο και τον οίνο της θείας Ευχαριστίας και στην «εξ ύδατος και Πνεύματος» αναγέννηση στο βάπτισμα, που και εκεί τα υλικά στοιχεία εξαγιαζονται. Ωστόσο και σε άλλες περιπτώσεις, ο Χριστός και οι Απόστολοι χρησιμοποίησαν υλικά στοιχεία στις θεραπείες και στη μετάδοση των δωρεών του Θεού. Ο Ιησούς Χριστός θεράπευσε τον εκ γενετής τυφλό, αλείφοντας τα μάτια με πηλό και στέλνοντας τον να πλυθεί στην κολυμβήθρα του Σιλβάμ (Ιωάν. 9,6). Η αιμορροούσα θεραπεύθηκε με την αφή του ιματίου του Χριστού (Λουκ. 8,44). Οι Απόστολοι χρησιμοποίησαν λάδι για τις θεραπείες που έκαναν (Μάρκ. 6,13)¹⁰.

Μέσα στην ορθόδοξη θεολογία διατυπώνεται η μεγάλη αλήθεια της διάκρισης ουσίας και ενεργείας στο Θεό. Οι πιστοί προσκυνούμε, τιμούμε και ασπαζόμεθα τα ιερά λείψανα των αγίων μας ως μετέχοντα στην άκτιστη Χάρη του Θεού.

Η μέθεξη της θείας Χάριτος από τον άνθρωπο συνδέεται στενά με τη δυνατότητα του κτιστού να αναπτύσσει πραγματική σχέση με τον υπερβατικό και άκτιστο Θεό. Όταν λέμε ότι μετέχουμε σε κάτι, παρατηρεί ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, σημαίνει ότι έχουμε κάποιο μέρος από αυτό, στο οποίο μετέχουμε. Αν δεν έχουμε κάποιο μέρος, αλλά μετέχουμε σ' όλο το μετεχόμενο, τότε δεν μπορούμε να λέμε ότι μετέχουμε σ' αυτό, αλλά ότι το έχουμε.

Η άκτιστη ενέργεια του Θεού μερίζεται «αμερίστως». Έτσι είναι δυνατόν και να μετέχεται. Γι' αυτό όσοι αξιώνονται να μετέχουν στη θεοποιό χάρη, μετέχουν στην ενέργεια και όχι στην ουσία του Θεού. Η μέθεξη της Χάρης του Θεού από τον άνθρωπο θεμελιώνεται χριστολογικώς. Η μέθεξη αυτή ετοιμάστηκε προαιωνίως και πραγματώθηκε εν Χριστώ όπως μαρτυρεί ο Απόστολος Παύλος «κατ' ιδίαν πρόθεσιν και Χάριν την δοθείσαν ημίν εν Χριστώ Ιησού προ χρόνων αιωνίων» (Α' Τιμ. 1,9).

Αναφερόμενος ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς στη μέθεξη της θείας Χάρης από τον όλο άνθρωπο, τη στηρίζει χριστολογικώς. Η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στη θεότητα και την ανθρώπινη φύση του Χριστού, αποτελεί το πρότυπο της χαρισματικής σχέσεως της θείας Χάρης με την ανθρώπινη φύση του κάθε πιστού. Όπως η θεότητα του Θεανθρώπου, σημειώνει ο Άγιος, είναι κοινή στην ψυχή και στο σώμα του, έτσι και η χάρη του Αγίου Πνεύματος στους πνευματικούς ανθρώπους διαπερνώντας από τη ψυχή στο σώμα τους, παρέχει τη δυνατότητα στον όλο άνθρωπο να ενώνεται με το Θεό¹¹.

Ο Άγιος Γρηγόριος φέρει το παράδειγμα της μετοχής του ανθρώπου στην ακτίνα του ηλίου. Ο μέτοχος των ηλιακών ακτίνων δεν μετέχει σ' όλες τις ακτίνες, ούτε φυσικά στην ύπαρξη ή την ουσία του ηλίου, αλλά στην φυσική απόρροιά του. Και όπως η ακτίνα του ηλίου παραμένοντας αχώριστη απ' αυτόν, μόνον αυτή γίνεται μεθεκτική από τους «ηλιουμένους», έτσι «ως κατ' αμυδράν εν αισθητοίς εικόνα και η θεοποιός χάρης»¹².

Η άκτιστη θεία χάρη παρατηρεί ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, πέρα από το γεγονός ότι παρέχεται μέσα από τις λειτουργικές-μυστηριακές

εκφάνσεις της Εκκλησίας, μεταδίδεται και από ζωντανούς χαρισματικούς φορείς της, όπως είναι οι άγιοι¹³. Οι άγιοι ως χαρισματούχοι πιστοί όχι μόνο μετέχουν, αλλά και μεταδίδουν την θεία χάρη, όχι μόνο ζούν μέσα σ' αυτήν, αλλά και ζωοποιούν άλλους μ' αυτήν. Έτσι κατανοείται και η θαυματουργική δύναμη των αγίων στην Εκκλησία. Όπως το πήλινο δοχείο, παρατηρεί ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, όταν βρίσκεται κοντά στη φωτιά μεταδίδει την ενέργειά της σ' όποιον έχει την ανάλογη δεκτικότητα. Διαφορετικά όμως είναι τα πράγματα, όταν το πήλινο σκεύος βρεθεί έξω από το καμίνι. Τότε ενώ έχει μετάσχει στα αποτελέσματα, δεν εξακολουθεί να μετέχει και στις ενέργειες της φωτιάς. Κάτι ανάλογο ισχύει και για τον άνθρωπο ως αποτέλεσμα της δημιουργικής ενέργειας του Θεού και για τον άγιο ως μέτοχο της θεοποιού χάριτος και ενέργειας.

Η άκτιστος θεοποιός χάρη είναι ενεργώς παρούσα όχι μόνο στους ζώντες, αλλά και στους κεκοιμημένους αγίους της Εκκλησίας. Την πραγματικότητα αυτή την βεβαιώνουν κατά τον άγιο Νικόλαο Καβάσιλα τα θαύματα που γίνονται από τα τίμια λείψανα των αγίων. Άλλωστε οι πιστοί κατά τον άγιο Γρηγόριο Παλαμά, προσκυνώντας τα άγια λείψανα και τις εικόνες των αγίων μετέχουν στην αγιαστική χάρη τους. Την ίδια αγιαστική χάρη δέχονται οι πιστοί φιλώντας το χέρι του λειτουργού, παρατηρεί ο άγιος Νικόλαος Καβάσιλας, όταν αυτοί παίρνουν αντίδωρο από το χέρι του. Η αγιαστική αυτή χάρη οφείλεται στην επαφή των χεριών του λειτουργού με το σώμα του Χριστού κατά την τέλεση της θείας Ευχαριστίας¹⁴.

Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, σημειώνει ότι όπως η θεότητα του Χριστού, δεν εγκατέλειψε το θεανθρώπινο σώμα κατά την τριήμερη ταφή και Ανάσταση Του, έτσι και η χάρη του Θεού, η εκθεωτική των αγίων, δεν εγκαταλείπει τα σώματα τους μετά το βιολογικό τους θάνατο¹⁵. Γι' αυτό ακριβώς προσκυνώντας τα τίμια λείψανα μετέχουμε της θείας Χάριτος η οποία ακτινοβολείται από αυτά. Αυτός είναι ο θησαυρός της Εκκλησίας. Η αφθαρσία και η θαυματουργία των λειψάνων είναι τεκμήριο θεώσεως του ανθρώπου, αφού η Χάρις του Θεού διαπορθημεύεται και σε ολόκληρο το σώμα. Αυτό το γεγονός είναι υψίστης σημασίας για την Εκκλησία¹⁶.

Το ενδεχόμενο να παρουσιαστούν μεμονωμένες έστω περιπτώσεις καύσης στο μέλλον και η επιθυμία αποτροπής τους, ώθησε ορισμένους Ιεράρχες, εβδομήντα χρόνια νωρίτερα, να ζητήσουν την επιβολή κυρώσεων, προκειμένου να περιφρουρήσουν την Εκκλησία και την Παράδοση της.

Ο Κεφαλληνίας Γερμανός, υιοθετώντας την επιβολή κυρώσεων διέτύπωσε ότι στην περίπτωση που δεν προβλεφθούν κυρώσεις, υπάρχει κίνδυνος η συγκεκριμένη «απραξία» ν' αποτελέσει «μικρόβιον καλλιέργειας του ζητήματος προς μελλοντικήν αυτού επικράτησιν και θυρίδα δια της οποίας θα διαρρεύσει η σαφής και ομοιόμορφος Ιερά Παράδοσις της Εκκλησίας».

Ο Ζακύνθου Χρυσόστομος σημείωσε ότι «Η Σεβάσμια Ιεραρχία της Εκκλησίας της Ελλάδος... δέον ν' απαγόρευση και καταδικάση απολύτως την καύσιν των νεκρών μη επιτρέπουσα την τέλεσιν της νεκρώσιμου ακολουθίας και μνημοσυνών εις τους μέλλοντας να υποστώσι την τοιαύτην αποτέφρωσιν». Τελικά η Εκκλησία απέκρουσε ομοφώνως την πράξη καύσεως των νεκρών επιβάλλοντας και ανάλογα επιτίμια.

Έτσι, την 10 Οκτωβρίου του 1937, κατά τη συνεδρίαση της Ιεραρχίας, υπό την προεδριάν του Αθηνών Χρυσοστόμου Παπαδόπουλου, συζητήθηκε για πρώτη φορά διεξοδικά το ζήτημα της καύσης των νεκρών από μέρος της Εκκλησίας της Ελλάδος. Αφορμή της συζήτησης για την καύση, αποτέλεσαν κάποια δημοσιεύματα και όχι συγκεκριμένα περιστατικά αποτέφρωσης. Τότε ο Κοζάνης Ιωακείμ είπε ότι «τοιούτο ζήτημα δεν δύναται να τεθή εν Ελλάδι» και ο Σάμου Ειρηναίος διατύπωσε την άποψη ότι «ζήτημα καύσεως των νεκρών δεν υπάρχει εν τη Εκκλησία ημών. Τινές εσχάτως υιοθέτησαν τούτο δημοιογραφήσαντες¹⁷».

Στο ίδιο πνεύμα κινήθηκε και η εγκύκλιος της Ιεράς Συνόδου (27-3-2002), για το θέμα της καύσης των νεκρών. Η Ιερά Σύνοδος κατανοώντας ότι το θέμα ανακινείται από κάποιους κύκλους οι οποίοι, «μη κηδόμενοι της πατροπαραδότου χριστιανικής παραδόσεως της αμωμήτου ημών πίστεως, διεισδύουν με παν μέσον επικοινωνιακής μορφής, εις τας συνειδήσεις του συγχρόνου ανθρώπου, δηλητηριάζουν αυτάς και κλονί-

ζουν τας βάσεις της πίστεως», εκφράζει την αγωνία της και επιθυμεί να διαφωτίσει το πλήρωμα της σχετικά με αυτό το φλέγον θέμα. Καλεί όλους τους εργάτες της, βοηθούμενοι από τα πρακτικά ημερίδος με θέμα «Ταφή ή καύσις των Νεκρών;» να διαφωτίσουν όλους τους πιστούς και να υπογραμμίσουν ότι «η Εκκλησία απορρίπτει την καύσιν των νεκρών ως θεσμόν απάδοντα προς την παράδοσιν Αυτής, οριοθετεί την πίστιν Αυτής και τον σεβασμόν εις το ανθρώπινον πρόσωπον και κατ' επέκτασιν εις το σώμα του ανθρώπου, το οποίον αποτελεί ναόν και κατοικητήριον του Αγίου Πνεύματος»¹⁸.

Ο σύγχρονος κόσμος θέλει να κάψει τους νεκρούς. Του λείπει το αιώνιο, το θεϊκό, η τιμή του υλικού, το επέκεινα, το μετά ταύτα. Αρνείται τουλάχιστον να σκεφθεί τη ζωή που υπάρχει χωρίς να φαίνεται: Ούτε στα σπλάγχνα ως έμβρυο τη δέχεται, γι' αυτό την καταστρέφει με τις αμβλώσεις, ούτε στον τάφο ως λείψανο, ούτε στη σκέψη ως αιώνιο πρόσωπο, ούτε στον πόθο ως υπέρτατη αξία, ούτε στην ψυχή ως μυστική χάρη θέωσης. Τα δεσμά του, εδώ και τώρα σπάζουν μόνο κάτω από την πίεση της αιώνιας αλήθειας.

Καίμε ό,τι έχει αξία, ομορφιά και ζωή, ό,τι έχει χρόνο μέσα του και διάρκεια. Καίμε τα δάση, καίμε τις περιουσίες μας, καίμε τις αιώνιες αξίες με τους νόμους μας, (Αποποινικοποίηση της μοιχείας, νομιμοποίηση των αμβλώσεων κ.λ.π.). Τώρα θέλουμε να καίμε και τα σώματα μας. Όταν κάψουμε την υπόμνηση της αιώνιας προοπτικής και του θανάτου μας, θα έχουμε προσδώσει στο τοπίο της ζωής μας την εικόνα που αντικρύζουμε μπροστά σ' ένα καμμένο δάσος. Η Εκκλησία δυσκολεύεται να ενταχθεί σε μία τέτοια πυρομανή λογική. Πνεύμονες της ζωής είναι τα δάση. Πνεύμονες της ψυχής είναι τα ιερά λείψανα¹⁹.

Παραπομπές:

1. Περισσότερα βλ. Γ. Ζιάκα, *Ιστορία των Θρησκευμάτων, Θεσσαλονίκη 1990.*
2. π. Σ. Καρπαθίου, «Η καύση των νεκρών. Αναφορά στην ψυχολογία του φαινομένου στο Πρακτικά Ημερίδας με τίτλο «Η καύση των νεκρών», Αθήνα 1999, σελ. 86.

3. Περισσότερα για την Μανιχαϊστική θεώρηση του υλικού σώματος βλ. σχ. Αρχιμ. Θεοφίλου Λεμοντζή, Η χρήση της Αγίας Γραφής έναντι των αιρέσεων από τον Άγιο Επιφάνιο Κύπρου, Θεσσαλονίκη 1998, σελ. 131.
4. Αρχιμ. Νικολάου Χατζηνικολάου, ο.π., σελ. 364.
5. Δαμασκηνού, «Προς τους διαβάλλοντας τας αγίας εικόνας» Μετφρ. και σχόλια Ν. Ματσούκα, Θεσσαλονίκη 1988, σελ. 277 και 279.
6. Δαμασκηνού, Περί Εικόνων, PG 94, 1353B.
7. Αρχιμ. Θεοφίλου Λεμοντζή, Ιχνηλάτης Αληθείας, Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 126 εξ.
8. Αρχιμ. Νικολάου Χατζηνικολάου, ο.π., σελ. 366.
9. Β. Φειδά, Εκκλησιαστική Ιστορία, Α' Αθήνα 1994, σελ. 791-792.
10. Α. Κιρμιζής, Π. Λαλιαμπής, Β. Χριστοφορίδης, Θεολογία, λατρεία και ζωή της Εκκλησίας. Αθήνα 1986. σελ. 268.
11. Δ. Τσελεγγίδη, Χάρη και ελευθερία κατά την πατερική παράδοση του ΙΔ' αιώνα, Θεσσαλονίκη 1987, σελ. 130.
12. Δ. Τσελεγγίδη, ο.π., σελ. 134.
13. Δ. Τσελεγγίδη, ο.π., σελ. 149.
14. Δ. Τσελεγγίδη, ο.π., σελ. 150.
15. Γ. Παλαμά, Δεκάλογος της κατά Χριστόν νομοθεσίας, PG 150, 1093 A.
16. Μητροπ. Ναυπάκτου κ.κ. Ιεροθέου, «Ταφή ή καύση των νεκρών», στο Πρακτικά Ημερίδος «Η καύση των νεκρών». Αθήνα 1999, σελ. 29.
17. Εμ. Δουνδουλάκη, Η απόφαση της Ιεραρχίας του 1937 για την καύση των νεκρών. Δυνατότητα αξιοποίησης των κυρώσεων της στη σύγχρονη πραγματικότητα, σελ. 276 (Υλικό παρμένο από την εργασία του Αρχιμ. Θ. Στράγκα, Εκκλησία της Ελλάδος Ιστορία, εκ πηγών αψευδών, τ. Γ', Αθήνα 1971, σελ. 2081-2092.
18. Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, Εγκύκλιος για το θέμα της καύσης των νεκρών, (αριθμ. 2734, 27-3-2002), Αθήνα 2002.
19. Αρχιμ. Ν. Χατζηνικολάου, ο.π., σελ. 385.